

Bild: TriA

Flykt

Vad händer när ens förflutna blir en hemlighet för smärtsam att berätta? **Flykt** är en prisbelönad animerad dokumentärfilm baserad på den sanna historien om Amin som flydde från inbördeskrigets Afghanistan till Danmark på 90-talet. Den beskriver vikten av att bearbeta förträngda minnen för att kunna vara sig själv, känna tillit och även känslomässigt på allvar våga kalla en plats sitt hem. Den ger också en fördjupad bild av en familjs väg från krig och förtryck till en ny tillvaro i Danmark och Sverige.

Om filmhandledningen

Film är ett spännande och mångfacetterat pedagogiskt verktyg. Våra filmhandledningar är gjorda för att led-saga dig som lärare i att använda filmmediets många möjligheter i undervisningen. Eftersom du bäst känner dina elever bör åldersrekommendationen, som här är från årskurs 9, ses som en fingervisning. Handledning-en kan användas som en förberedelse, och ett stöd och för att öppna upp för frågeställningar och diskussioner. Det är ingen manual som måste följas i föreslagen ordning. Välj istället utifrån dina elevers behov, och den tid som ni kan avsätta om ni vill diskutera utifrån tema, i samband med något särskilt skolämne eller djupstude-ra aspekter som exempelvis filmens form. Förbered er gärna genom att se filmens trailer. Inför *Flykt* kan man välja att ge en bakgrund genom att gå igenom kapitlet om Afghanistan först, eller i slutet som ett komplement. Den här filmhandledningen innehåller också klipp som ett stöd för minnet och underlag för diskussions-frågorna.

Filmen och läroplanen

Flykt, som tar avstamp i ett konfliktdrabbat Afghanis-tan, är en film med ett brinnande aktuellt tema och kan med fördel knytas till ämnena samhällskunskap och geografi, och fungera utmärkt som utgångspunkt för att diskutera de grundläggande värderingar som läroplanen tar upp. Givetvis kan man ta upp FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna, deras innebörd och betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkon-ventionen. Men filmen kan också användas för att ge en djupare förståelse och empati för andra människor

i andra delar av världen där dessa rättigheter kränks på grund av väpnade konflikter och/eller förtryck.

Flykt, som är en rätt ovanlig hybrid av animerad film, arkivbilder och nyhetsinslag, är också intressant att diskutera inom ämnet bild där eleverna ska utveckla kunskaper om hur bilder, både fiktiva och dokumentära, skapas liksom hur de kan analyseras och tolkas. Fil-mens form kan också inspirera till att undersöka olika animationstekniker inom ramen för ämnet bild. Det kan exempelvis handla om att göra egna enkla animationer, inspirerade av filmens olika animationsstilar.

Handling

Amin är trettiosex år och lever i Köpenhamn. Han har en framgångsrik forskarkarriär och planerar att gifta sig med sin partner, Kasper. För första gången berättar han här för sin vän sedan skoltiden, dokumentärfilmaren Jonas, om hur han i början av 90-talet flydde från Afghanistan. Jonas ber honom minnas och Amin för-söker, trots att det är smärtsamt, att återvända till sina tidiga minnen. Medan hans dokumentära röst berättar levandegörs de för oss i animerad form. I ett av dem springer han som lycklig fyraåring genom gränderna i Kabul iklädd sin storasysters nattlinne och med musik av A-ha i hörlurarna. I ett annat flyger han drake och spelar volleyboll med sin äldre bror Saif. Efter att Sov-jetunionen 1979 invaderar landet förs hans pappa bort och fångslas. Strider bryter ut mellan den sovjetvänliga regimen och den av USA stödda motståndsrörelsen Mujaheddin.

Bild: TriArt

Amins äldre bror Saif klarar sig med nöd och näppe från att värvas till militären och Saif, deras mamma, Amin och deras två systrar lyckas till slut ta sig ut ur landet. Afghanistan har nu blivit en ännu farligare plats härjat av inbördeskrig efter att Sovjet lämnat landet 1989. De hamnar i Moskva, precis efter kommunismens fall. Ryssland är det enda land där de kan få turistvisum men där råder också en stor ekonomisk och social misär. Tack vare familjens äldste son Abbas, som bor i Sverige, lyckas de dock hyra en lägenhet.

Efter att deras visum gått ut jagas de av alkoholiserade korrupta poliser och vågar knappt lämna lägenheten. Efter något år har Abbas skrapat ihop pengar som städare för att betala människosmugglare att ta de två systrarna till Sverige. Det resulterar i en livsfarlig resa där systrarna bland annat placeras i en godscontainer på färjan över Östersjön. Flickorna och de andra sextiotvå flyktingarna ombord överlever men är svårt traumatiserade.

Något år senare gör Amin, Saif och deras mamma, som fortfarande är kvar i Moskva, ett försök att ta sig via Estland till Sverige. Människosmugglare för dem i en timmerbil till den estniska gränsen, varifrån de vandrar tillsammans med en grupp andra flyktingar genom snön i skogen innan de trycks ihop i lastutrymmet på en ranglig båt. Efter många timmar på havet, i den nästan sjunkande skorven, upptäcks de av ett kryssningsfartyg. Istället för att resultera i den räddning de hoppas på överlämnas de till estnisk militärpolis som tar dem tillbaka till Estland. Där stängs de in på en förläggning. Efter ett halvår under miserabla förhållanden skickas de tillbaka till Ryssland igen där de riskerar att utlämnas till Afghanistan.

Genom att muta den korrupta polisen lyckas de bli fria och till slut bestämmer familjen att Amin, som nu är tonåring, ensam ska resa vidare utan Saif och deras mamma. En ny människosmugglare anlitas och Amin och en annan pojke förses med falska ryska pass med order om att förstöra dessa när de anländer till sina slutdestinationer. Den andre pojken hamnar i Zürich och Amin landar som ensamkommande flyktingbarn på flygplatsen i Köpenhamn. Med passet kommer också en berättelse om att alla i hans familj är döda som han uppmanas att hålla fast vid till varje pris.

Han ringer sina syskon i Sverige men det dröjer flera år innan han har möjlighet att besöka dem. Karriären blir det viktigaste i Amins liv. Forskning, prestigefyllda uppdrag och resor. Men han börjar omvärdera tillvaron och längtar efter att finna en trygg plats. Tillsammans med Kasper finner han till slut sitt drömhäus på landet. Med hallonbuskar, katt och utsikt över havet. Amin verkar ha hittat hem. Vi får veta att resten av familjen lever spridda över Europa, men vad som händer deras far förblir oklart.

Filmens form och innehåll

Flykt – att aldrig hitta hem

Flykt beskriver hur det är att under flera år befinna sig på flykt. Hur det kan upplevas att lämna ett land utan framtidsutsikter, på en resa vars slutmål är oklart.

Amin, hans mor och syskon hamnar i Moskva eftersom det är det enda land som kan ge ett tillfälligt visum. Tillvaron där blir osäker, särskilt när deras visum inte gäller längre och de betraktas som papperslösa, illegala. De utsätts för ständiga kontroller och blir brutalt hanterade av rysk polis. De skrapar ihop pengar, anlitar

Klipp 1
Källa: TriArt

människosmugglare och beger sig ut på resor där de är nära att förlora livet. Allt detta sätter djupa spår som Amin varken velat tala om eller förmått att bearbeta.

Titta på [klipp 1](#).

- Amin säger att det gör ont att tänka tillbaka på den långa flykten. Hur beskriver han rädslan och osäkerheten? Vilka händelser upplevde ni som särskilt dramatiska och traumatiska i hans berättelse? Vilka situationer och möten med olika människor, negativa eller positiva, verkar ha påverkat Amin starkast?

Familjen gör stora uppoffringar. Särskilt Amins bröder, som både tjänar ihop pengar och alltid sätter sina yngre syskon i första rummet på bekostnad av sina egna liv. Detta har gett Amin skuldkänslor.

- Hur beskriver han sin skuld gentemot sina bröder Abbas och Saif? Vilken relation har han till dem? Hur ser familjens dynamik ut?

Även om Amin nu sedan länge befinner sig i trygghet har han svårt att njuta av livet och slå sig till ro. Att studera och bli någon har även det varit en del i återbetalningen av den tacksamhetsskuld han känner efter att ha fått en ny chans i livet. Resor och en forskningsplats vid Princeton-universitetet i USA lockar. När han tillsammans med sin partner letar hus på landet befarar han att han kommer att känna sig isolerad. Miljön påminner för mycket om när han bodde på flyktingförläggning.

- Vad betyder hem för er? Vad skapar trygghet?

Det är den första frågan filmaren och vännen Jonas ställer

till Amin. Han svarar att det är något som är tryggt. En plats där man vet att man hör hemma och att man inte ska vidare, inget tillfälligt.

- Hur beskriver filmen Amins svårigheter att finna den platsen? På vilket sätt förföljer hans förflutna honom?

Amin säger att de flesta människor inte ens i sin vildaste fantasi kan förstå vad flykt innebär och vad det gör med en människa. Hans berättelse är både unik men också i många delar allmängiltig. Han delar upplevelser med många tusen andra, inte minst med tanke på hur många i världen som befinner sig i en liknande situation.

För alla som aldrig varit på flykt kan migranter och flyktingar bli anonyma, siffror i statistiken eller något som flimrar förbi i nyheterna. Att förstå vidden av vad en människa på flykt går igenom, och sedan bär med sig resten av livet, kan bli svårt att greppa. Jonas berättar hur han och kompisarna i skolan undrade vem Amin egentligen var. Det gick många rykten om honom eftersom han verkade lite hemlig. Hade han verkligen gått hela vägen från Afghanistan till Danmark?

- Hur kan Amins berättelse, som är hans subjektiva berättelse, ge en djupare inblick i en flyktings upplevelser och det mentala bagage det ger upphov till? Vad finns för allmängiltiga teman och frågeställningar i hans personliga historia?

Hemligheter

Filmaren Jonas vill få sin vän Amin att berätta om sin flykt. Något som Amin aldrig velat. Nu är tiden mogen och Jonas låter Amin ta plats på en divan, nästan som vid en terapissession. Ber honom slappna av och minnas.

Klipp 2
Källa: TriArt

En bidragande orsak till Amins ovilja att tala om minnena beror på att han inte talat sanning om vad som verkligen hände. Hans familj klarade sig, även om faderns öde förblivit oklart.

- När Amin får ett falskt pass av en rysk människosmugglare uppmanas han att hålla fast vid berättelsen om att hans familj är död. Han får även order om att förstöra passet vid ankomsten till Danmark. Amin, som bara är en ung pojke, gör som han blir tillsagd och viker sedan aldrig från sin berättelse. Hur påverkar den stora hemligheten honom senare i livet?

- När han väl berättade för en tidigare pojkvän använder han det med Armin i samband med ett gräl och hotar med att gå till polisen och avslöja honom. Hur påverkar den händelsen Amins vilja att berätta?

Efter att Amin landat i Köpenhamn och under flera timmar berättat sin historia för migrationsverkets personal skriver han ner berättelsen i en bok. Den boken har han kvar, men han kan knappt tyda den, då den är skriven på dari, ett språk han inte helt behärskar längre.

- På vilket sätt kan en berättelse bli en sanning om man berättar den tillräckligt många gånger?

Amin har en annan stor hemlighet. Ända sedan han var liten har han insett att han är homosexuell. Till skillnad från sin bror Asif som var tuff, alltid smutsig om händerna och höll på med duvor, gillade Amin springa runt i sin systers nattlinne, kamma hennes hår och titta på filmstjärnebilder. I Afghanistan fanns officiellt inga homosexuella, det finns inte ens ett ord för det i landets språk. Men Amin visste att han gillade killar och han ser med viss humor på sitt tidiga vurmande för manliga stjärnor som Jean-Claude Van Damme. Han kan också

skratta åt hur han försökte få hjälp att få ett recept på medicin mot sin homosexualitet när han som tonåring försökte finna sin plats i det nya hemlandet Danmark. Eftersom familjen lämnar Afghanistan när Amin är liten blir frågan om hans sexualitet inte en fråga angående hans säkerhet. Däremot fasar han för att komma ut för sina egna syskon. När han till slut berättar mottas det inte alls som han hade befarat.

Titta på [klipp 2](#).

- Vad händer när han berättar för sina syskon under besöket i Sverige? Hur upplever ni den rätt oväntade vändningen när hans äldre bror Abbas får veta? Har vi som publik redan förutfattade meningar om vad avslöjandet kommer att leda till? Vilka i så fall?

- Hur blir Amins tillvaro när han har fått avslöja sina hemligheter?

Form

Flykt är en kombination av olika filmgenrer och former. I grunden finns en dokumentär berättelse där filmaren Jonas Poer Rasmussen närmar sig sin vän Amin. För att skydda Amins identitet har filmaren valt en animerad form som anonymiserar Amins utseende, samtidigt som hans röst förblir genuin. Andra delar bygger på Amins minnen och rekonstruktioner av dessa i animerad form. Därtill finns autentiska bilder från Afghanistan, Ryssland och USA, samt en del verkliga och historiska nyhetsinslag inklippta i berättelsen.

Jonas gör oss medvetna om hur han arbetat med Amin och att det är en dokumentärfilm han spelar in. Vi ser hur han regisserar honom, placerar honom i bild och låter filmklappan synas i bild. Genom att skapa en slags terapisoffa där Amin kan vila skapar han förtroende både för

Klipp 3
Källa: TriArt

intervjuobjektet och oss som publik. Han till och med ber den animerade Amin flytta sig så att han hamnar i bild och ställer in skärpan.

- Amin har själv varit med och utformat manuset och filmen blir både ett samarbete och en intervjufilm. Hur känner vi av att det finns ett förtroende mellan regissör och filmens huvudperson?
- De animerade partierna skiljer sig även de en del åt. Vissa är mer konventionella klassiska animationer i färg. Men det förekommer även mer skissartade scener i vita, svarta och gråaktiga färgskalor.
- Hur skiljer sig de olika animationerna åt? När används den mer skissartade metoden?

Den förstnämnda stilen skildrar framför scener i filmens nutid och de sekvenser som är mer beskrivande. Den skissartade används främst i de starkaste och mest dramatiska scenerna och för att gestalta inre tankar, minnen och smärtsamma skeenden. Bilder där mer abstrakta akvarell-aktiga teckningar flyter, personerna förlorar sina mänskliga drag och händelserna blir dimmiga skugglika och diffusa.

Titta på [klipp 3](#).

- Här ser ni filmens inledande bilderna till och med övergången till bilden av Köpenhamn ur fågelperspektiv. Hur kontrasterar de bilderna mot varandra, och vilka olika stämningar och känslor förmedlar de olika sätten att animera?

Film är visserligen främst ett bildmedium men i *Flykt* är även [ljudbilden](#) starkt bidragande till att skapa och lyfta helheten. Ljuden är förstärkta på ett sätt som man inte skulle kunna ha gjort i en vanlig spelfilm eller

dokumentär. Ljudbilden kan bestå av dialog, så kallade atmosfäriska ljud, så som fågelkvitter, trafikbuller eller vind, ljudeffekter så som dörrar som slås igen, ringsignaler eller ett fartygs signalhorn. Därtill kommer ofta ett musikspår. Musiken kan delas in i [diegetisk eller icke-diegetisk](#). Den diegetiska kan här vara musiken som Amin spelar i sina hörlurar, det vill säga den finns i filmens rum, personerna i filmen hör den. Medan icke-diegetisk är musik som finns som ett ackompanjemang utanför filmens rum. Personerna i filmen hör den inte, men vi i publiken gör det. Vi kallar den oftast filmens soundtrack.

- Fördjupning i formen: Välj någon scen, både någon dramatisk som de livsfarliga båtresorna över Östersjön och någon lugn, som när Amin tittar på hus med sin partner Kasper. Spela upp scenerna med och utan ljud, respektive lyssna bara på scenens ljud utan bild för att värdera vilken avgörande uppgift ljudeffekter har. Kan ni lätt identifiera scener enbart utifrån ljudbilden? Vilka atmosfäriska ljud kan man urskilja? Vilka musikinslag minns ni från filmen? Diegetiska och icke-diegetiska?

Animationer förknippar vi mest med gulliga och roliga barnfilmer i kulörta färger. Men animerade filmer för vuxna och just hybrider mellan dokumentär och animation har kommit att användas allt oftare. Animationer har inte de begränsningar en strikt dokumentär film har. Det finns en obegränsad frihet att gestalta skeende precis som man vill. Det skulle kunna göra berättelsen för orealistisk men animationerna i *Flykt* har snarare en mer realistisk framtoning. Här vävs även in arkivbilder och gamla nyhetsinslag och dokumentära bilder som skänker historisk tidsatmosfär. Något som tydligt förankrar berättelsen i en verklig kontext och påminner om att händelserna trots allt inte är fiktion.

- Hur kan den animerade formen både berätta om hem-

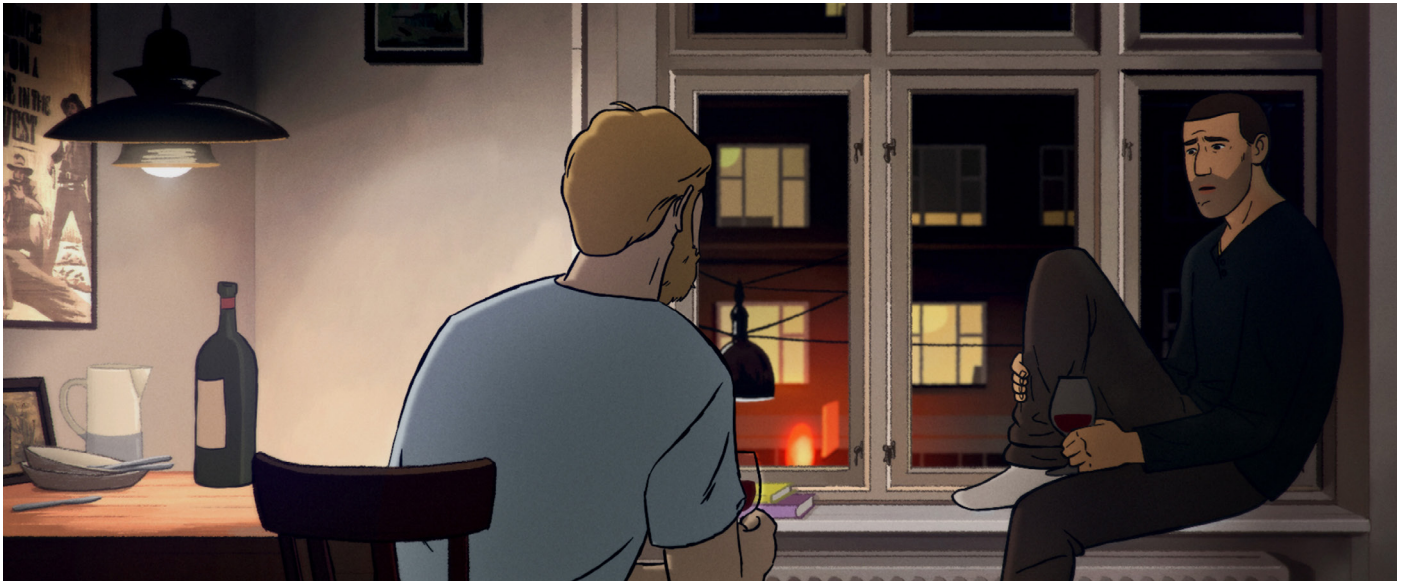

Bild: TriArt

ska saker mer expressivt och emotionellt och samtidigt förmildra effekten av dem och skapa en viss distans? Vad bidrar de autentiska bilderna med till Amins berättelse?

- Titta på [youtubeklippet](#) där regissören Jonas Poer Rasmussen berättar om bakgrunden till filmen, och en nyckelscen som betyder särskilt mycket för honom.

Afghanistan – ett sargat land

Afghanistan har historiskt präglats av konflikter inom landet, och utgjort en spelplats för andra länders geopolitiska intressen. När Amin är liten är det Sovjetunionen som ockuperar landet. När ockupanterna sedan drar sig ur 1989 började olika grenar av Mujahedingerillan bekämpa varandra. Bland annat talibanerna, som med stöd från Pakistan och de religiösa ledarnas godkännande tog makten. Afghanistan blev en helt ny typ av islamisk stat, med stränga religiösa regler, sharialagar. Landet blev också en utgångspunkt för olika terrornätverk. Bland annat Al-Qaida.

Gruppen utförde attacker mot amerikanska mål på olika platser i världen. De mest spektakulära och dödliga var attentaten den 11 september 2001.

USA:s president George W. Bush förklarade direkt efter attackerna krig mot terrorismen och i oktober samma år inledde USA tillsammans med vissa afghanska styrkor Operation Enduring Freedom. Operationen hade målet att fånga terrorledaren bakom attackerna, Usama Bin Ladin, och störta talibanerna från makten. Operation Enduring Freedom lyckades till slut, men USA kom att stanna kvar i Afghanistan där de tillsammans med flera allierade, även Sverige, försökte behålla både ett militärt och socialt lugn. Oroligheterna upphörde aldrig helt och strider och självmordsbombningar och sviter av kriget har varit en del av vardagen för civilbefolkningen. FN uppger att antalet döda civila uppgår till minst 100 000.

Livet blev dock lättare för kvinnor, som kunde utbilda sig och delta i samhället på mer jämlika villkor. Talibanerna bidade sin tid ute i provinserna och många fruktar en återgång till situationen före USA:s invasion. USA hade bestämt att 2021 skulle bli året då de drog tillbaka sina trupper från Afghanistan. I takt med att uttåget närmade sig tog talibanerna över en efter en av landets provinser och i mitten av augusti 2021 nådde de slutligen huvudstaden Kabul. Tusentals afghaner försökte ta sig ur landet, medan olika länder gjorde sitt bästa för att hämta hem sina respektive medborgare, med kalabalik och dödsfall på och vid flygplatsen som följd. Dramatiska dygn följde, och 31 augusti lämnade som utlovat de sista amerikanska soldaterna Kabul.

- Historien upprepar sig och filmens händelser är lika aktuella som när Amin flydde. Så gott som dagligen rapporteras om händelseutvecklingen i Afghanistan i medierna här och i övriga världen. Man beskriver en allt svårare tillvaro för befolkningen, inte minst kvinnorna, vars frihet och rättigheter kringskärs allt mer för varje dag. Ta gärna reda på mer om aktuella skeenden och läs på om landets historia för att bättre förstå den komplexa situationen i landet. Hur tror ni att Afghanistans framtid ser ut? Hur tror ni de nästan tjugo åren utan talibanstyre har påverkat befolkningen?

TIPS PÅ FÖRDJUPNING

Se

Gömd (Sverige, 2002)

Animerad dokumentär kortfilm av David Aronowitsch, Hanna Heilborn och Mats Johansson. Om en pojke som lever som gömd flykting. Filmen finns att se på Filmarkivet.se och kan visas utan kostnad i klassrummet.

Waltz with Bashir (Israel, 2008)

Animerad dokumentärfilm av Ari Folman. Om en man som försöker hantera sina krigsminnen från Libanon. Läs filmens [handledning](#).

Den osynliga flickan (Irland, Kanada, USA, 2017)

Animerad långfilm av Nora Twomey om en flicka i Afghanistan.

Läs filmens [handledning](#).

Persepolis (Frankrike, 2007)

Animerad långfilm av Marjane Satrapi och Vincent Paronnaud baserad på Satrapis självbiografiska seriealbum om hennes uppväxt i Iran under den islamiska revolutionen.

Läs filmens [handledning](#).

Tower (USA, 2016)

Animerad dokumentärfilm av Keith Maitland. Om skjutningarna på ett universitetsområde i Texas 1966.

[UR-serie](#) om Afghanistan

Artikel i [Expressen](#) om HBTQ-personers situation i Afghanistan.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Danmark, 2020

Manus och regi: Jonas Poher Rasmussen

Producenter: Monica Hellström,

Signe Byrge Sørensen, Charlotte Most

Tekniska uppgifter

Längd: 83 minuter

Censur: 15 år

Svensk premiär: 20 augusti 2021

Distributör: [TriArt Film](#)/ [Fokusfilm](#)

Filmen kan också finnas i utbudet hos din mediecentral.

REDAKTION

Text: Louise Lagerström

Redaktör: Anna Håkansson

Svenska Filminstitutet, februari 2022

KONTAKT

filmiskolan@filminstitutet.se

filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar.

Här kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.

filminstitutet.se/skolbio